

Europaperspektiv och nationella mål

Försvarsberedningens analys behöver fördjupas på centrala punkter¹

av Krister Andrén

SYNPUNKTERNA NEDAN HAR PÅVERKATS AV att författaren under de senaste åren följt den svenska försvarsdebatten på avstånd från Bryssel. En del av fingerspetskänslan för de finare politiska nyanserna i debatten har på gott och ont förlorats. Försvarsberedningens rapport "Vägval i en globaliserad värld" har lästs och tolkats mer utifrån vad som verkligen står än från vad som kanske kan utläsas mellan raderna.

Beredningen har använt ett traditionellt upplägg med en första bred beskrivande rapport, vilken på 250 sidor spänner över det mesta som påverkar svensk säkerhet. Omfånget gör att det krävs mycket av läsaren för att uppfatta vad som faktiskt saknas. En inledande analys av de förestående vägvalen skulle gjort både rapportarbetet och läsandet lättare.

Allt som nu beskrivs har inte samma påverkan på svenska beslut. Viktigast för oss är vissa element i den europeiska utvecklingen, den svenska samhällets utveckling och sist men inte minst Försvarsmaktens läge och utvecklingsmöjligheter.

Jag vill peka på fem områden/frågor som behöver fördjupas.

Efter mina tre år i Bryssel är den första punkten naturligen perspektivet på europautvecklingen. Denna är den i särklass enskilt viktigaste frågan för svensk säkerhet, långt mer avgörande för vår framtida

säkerhet än den ryska utveckling som ägnas en inträngande analys.

Ett starkt, stabilt och sammanhållet Europa i en solid transatlantisk samarbetsrelation förblir grunden för svensk säkerhet. Ryssland är i det perspektivet alltid hanterbart. Ett svagt Europa öppnar däremot ofrånkomligen – nästan oberoende av Rysslands utveckling för att stabiliteten och säkerheten i Europa kan utmanas. I sitt fokus på vilken Europautveckling beredningen skulle önska påminner texten i långa stycken mest om en utrikesdeklaration. En ökad problematisering är nödvändig. Den behöver bland annat behandla Europas eller snarare EU-ländernas militära förmågeutveckling och kopplat till den USA:s framtida roll i Europa liksom den transatlantiska relationens framtid.

Bilden jag bär med mig från Bryssel är oroande med en fortsatt splittring och militär marginalisering av Europa som en högst påtaglig risk. EU:s toppmöte i december representerar en chans – kanske den sista – att vända den under lång tid negativa utvecklingen, men det finns ännu få tecken på att den nödvändiga gemensamma politiska viljan att stärka Europa militärt kommer att gå att frambringa.

Vi behöver tänka mycket mer på konsekvenserna av en fortsatt militär försvagning i Europa. Militär makt har helt uppenbart

inte spelat ut sin roll i Europa. Ryssland visar med all önskvärd tydlighet att det fortsatt kommer att lägga stor vikt vid utvecklingen av den militära förmågan.

Kärnvapnets roll är område två. Det är en nyckelfråga som naturligtvis hänger nära samman med Europautvecklingen i stort. Kärnvapen har under lång tid tenderat att analyseras främst som en nedrustnings och icke-spridningsfråga. Så även av denna försvarsberedning. I ljuset av den stora asymmetrin mellan Ryssland och resten av Europa behövs en fördjupad analys av kärnvapnets roll och då inte minst av varför Ryssland fortsätter att satsa så mycket på taktiska kärnvapen i vårt omedelbara närområde.

Det tredje området är den tekniska utvecklingens militära betydelse och då inte minst för stormakternas handlingsmöjligheter. Här behövs fördjupning och konkretisering. Vi ser dagligen exempel på den revolutionerande utveckling som har skett och pågår. Stormakterna har idag möjligheter att med konventionella medel närmast momentant rikta förödande slag mot militära och civila vitala mål på stor bredd. Precisionsbekämpning kan idag genomföras från mycket stora avstånd mot både fasta och rörliga mål. Vad USA kan göra har vi sett flera exempel på under senare år och Ryssland är på god väg att bygga upp motsvarande förmågor om än inte med samma globala räckvidd.

Utvecklingen har mycket stora konsekvenser för våra försvarsmöjligheter. Samtidigt är det viktigt att uppmärksamma, att även små stater kan utnyttja den tekniska utvecklingens möjligheter.

Det fjärde området, samhällets och den militära försvarets sårbarhet, är delvis den andra sidan av samma mynt som den militära teknikutvecklingen. Lika viktigt är dock att det moderna svenska samhäl-

let efterhand blivit totalt beroende av en komplex och sårbar infrastruktur, liksom att vår försvarsmakt nu är så liten och fredanpassad att den ofrånkomligen är mycket sårbar.

Beredningen tar visserligen upp både samhällssårbarhet och cybersäkerhet, men har långt ifrån gett problematiken den dignitet som den kräver. Fredstida krisberedskap har ersatt civilt försvar sedan nästan två decennier. Vitala samhällsfunktioner är privatiserade och i många fall i utländska ägares händer. Samhällets styrmöjligheter är mycket mer begränsade än tidigare. Den utvecklingen låter sig knappast vändas och konsekvenserna är djupgående. Sårbarheten måste ses som en huvudfråga!

Sist men inte minst handlar det om den militära försvarets nationella mål och möjliga ambitionsnivåer. Detta har inte diskuterats på allvar sedan invasionsförsvaret avvecklades i slutet av 1990-talet. Allmänna målsättningar om att försvaret ska kunna ”möta väpnat angrepp” respektive att det militära försvarets huvuduppgift är ”väpnad strid” har i realiteten gett mycket begränsad vägledning i den omstrukturering som genomförts och fortgår. Kortsiktiga ekonomiska restriktioner har annan retorik till trots varit styrande även för långsiktig utveckling.

Dagens svenska försvarsmakt har en mycket begränsad förmåga att möta väpnat angrepp. Det har med stor tydlighet åskådliggjorts genom debatten om ”enveckas-försvaret”. Alltför ofta verkar det dock glömmas bort att den begränsade förmågan faktiskt precis svarar mot de politiska mål som varit styrande under femton år. Det är också viktigt att hålla i minnet att ramen för vår säkerhetspolitik aldrig varit att svenskt försvar ensamt skulle kunna stå emot en stormakt. Det har hela tiden handlat om att utveckla militära förmågor som

gör att vårt försvar kan utgöra en krigsavhållande tröskel relaterat till den bredare säkerhetspolitiska situationen i Europa och vårt närområde.

Men perspektiven förändras. Det handlar nu om 2020-talets behov och den nationella dimensionen behöver lyftas fram mer. Vi står inför mycket svåra beslut. En återgång till invasionsförsvar ligger av uppenbara skäl bortom en liten stats möjligheter i dagens värld. Idag handlar det om fortsatt reformering på den grund vi har, men samtidigt om att formulera en realistisk nationell ambition anpassad till dagens och morgondagens helt annorlunda förutsättningar och om att säkerställa att försvaret tillförs de förmågor som då krävs.

En fördjupad diskussion om konkreta förmågebehov kopplat till försvarets nationella roll, uppgifter och möjliga ambitionsnivåer är den kanske viktigaste frågan som nästa försvarsbeslut måste ta tag i. En ny modell för hur Sverige ska utveckla en långsiktigt hållbar permanent krigsavhållande tröskel behöver formuleras. Det är knappast någon omöjlighet, men kräver mycket ny- och omtänkande.

Fixering vid kortsiktiga hot är ingen bra modell, utan ett mer långsiktigt och generiskt synsätt behövs. Våra grannländer Finland och Norge kan båda, trots olika säkerhetspolitiska ramvillkor, ge oss intressanta ledtrådar.

Avslutning

Den svenska försvarsdiskussionen ter sig idag för en yttre betraktare på många sätt väldigt lokalt svensk. Den politiska retoriken talar mycket om gemensamma hot och utmaningar liksom om behov av solidaritet och gemensamma säkerhetslösningar. I praktiken ges ofta exempel på ett rakt motsatt tänkande, mer präglad av traditionell

syn på förmågebehov, trots en totalt förändrad situation.

Med erfarenheterna från åren i Bryssel i färskt minne har jag svårt att förstå att en nästan enig försvarsberedning kan rekommendera att Sverige fortsätter att ställa sig vid sidan av det gemensamma försvar av Europa som 95 procent av Europeiska Unionen valt att tillhöra. Nato och den transatlantiska länk som Nato manifesterar förblir, såsom blir tydligt så snart kvalificerad militär förmåga efterfrågas, grunden för europeisk och därmed också svensk säkerhet.

Lika svårt är det att förstå att beredningen redan nu, i en situation där så många centrala element i utvecklingen är i rörelse, kan slå fast att den försvarsinriktning som beslutades 2009 är den som bäst tillgodoser svenska säkerhetsintressen även på 2020-talet.

Vägvalen i en globaliserad värld i snabb förändring behöver diskuteras på stort allvar under det år som kommer. Det är bara att hoppas att försvarsberedningens ytliga enighet inte kväver det politiska intresset för den nödvändiga fortsatta analysen.

Författaren är f.d. överingenjör, var 2009–2012 rådgivare till ordföranden i EU:s militärkommitté general Håkan Syrén. Han är ledamot av KKrVA.

Not

1. Artikeln bygger på författarens kommentarer i anslutning till akademins diskussion om Försvarsberedningens rapport "Vägval i en globaliserad värld" den 11 september 2013.